

ОСТАВЕ РУДНИЧКО-ТАКОВСКОГ КРАЈА

1. ПРАИСТОРИЈА

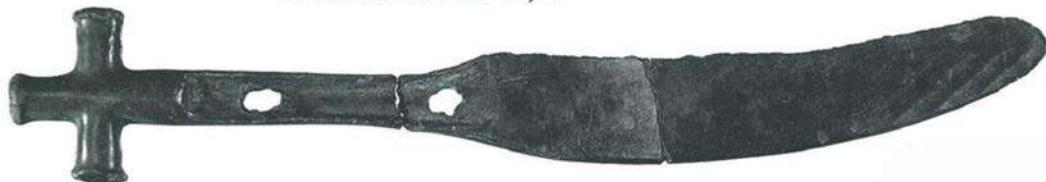
НАРОДНИ МУЗЕЈ

МУЗЕЈ РУДНИЧКО ТАКОВСКОГ КРАЈА

ОСТАВЕ РУДНИЧКО-ТАКОВСКОГ КРАЈА

1. ПРАИСТОРИЈА

Лидија Никитовић, Ана Џиковић

Остава бронзаних гривни из Горњих Бранетића

Аца Ђорђевић

Остава из Рудника

Галерија Музеја рудничко-таковског краја
Синђелићева 7, Горњи Милановац

15. април – 15. мај 2009.

Остава бронзаних гривни из Горњих Бранетића

Горњи Бранетићи, село брдско-планинског типа, налази се у северозападном делу општине Горњи Милановац, а смештено је на јужним падинама планине Липоваче. У засеку Јасик, на простору локалног каменолома, мештанин Радојко Ивовић је 1950. године пронашао оставу праисторијских бронзаних гривни. Према казивању налазача, гривне – њих око десет комада – налазиле су се у процепу стене и биле нанизане једна на другу. Релативна дубина налаза износила је око 0,50 m. Само место налаза је десна стрма обала Јасичког потока, сада, обрасла шумом. Остава у целости није сачувана. Четири гривне се налазе у Народном музеју у Чачку, а једна у Музеју рудничко-таковског краја у Горњем Милановцу.¹

¹ Податке о условима налаза, као и саме предмете, прикупила је екипа Народног музеја у Чачку приликом рекогносцирања територије Горњег Милановца 1987. године. Према подацима налазача, било је десетак гривни у остави, али део је изгубљен у домаћинству, а неке је поклонио током времена. Народни Музеј у Чачку откупио је два примерка од налазача, а два од Драгољуба Трнавца, мештанина. Једна гривна, која се налазила у збирци пок. Сретена Љубеновића, на основу податка да је набављена у овом селу, и истог типа као поменуте, вероватно је из ове оставе (пописана у збирци С. Љубеновића под бројем А-96/87), сада је у збирци Музеја рудничко-таковског краја у Горњем Милановцу.

Сви сачувани примерци ових масивних, отворених бронзаних гривни украсени су косим канеловањем и урезивањем геометријских мотива по систему метопских поља. Два пара гривни са канелованом површином потпуно су идентична, у облику, третману површине и тежини, што можда указује на тежњу ка „серијској“ производњи.

Ова делимично сачувана остава састоји се из следећих налаза:

1. Гривна

Горњи Бранетићи

XIII–XI век старе ере

Пречник: 10,4 x 8,9 cm; тежина: 280 gr.

Бронза, ливење.

Народни музеј Чачак, инв. бр. 1104.

Масивна бронзана гривна са равним крајевима, сегментног пресека, украсена је косим канелурама (жљебовима), распоређеним у три метопска поља. На оба краја налазе се по

три вертикалне канелуре одвојене са по два нарецкана ребра. Даље следе два мања поља са косо постављеним канелурама, а централни део такође је канелован. Ове метопе раздвојене су са два вертикална жљеба, између којих је нарецкано ребро. Местимично између канелура налазе се косо урезане линије комбиноване са кратким зарезима. Гривна је прекривена зеленом патином.

Објављено: Никитовић 1992-1993:24.

2. Гривна

Горњи Бранетићи

XIII-XI век старе ере

Пречник: 10,9 x 9,1 см; тежина: 280 gr.

Бронза, ливење.

Народни музеј Чачак, инв. бр. 1105.

Гривна је готово идентична претходној. Прекривена је тамно-зеленом патином, која је делимично оштетила површину.

Објављено: Никитовић 1992-1993:24.

3. Гривна

Горњи Бранетићи

XIII-XI век старе ере

Пречник: 9,6 x 8,7 см; тежина: 187,6 gr.

Бронза, ливење.

Народни музеј Чачак, инв. бр. 1106.

Бронзана гривна са отвореним заравњеним крајевима, сегментног пресека. Површина је подељена на три метопска поља. На оба kraja налазе се по три вертикалне канелуре раздвојене са два нарецкана ребра. По крајевима су мања поља украшена косим канелурама и кратким зарезима. У централном делу су два низа шрафираних троуглава који се теменима додирују, а ограничена су са тракама урезаних линија. Са једне и друге стране су симетрична поља испуњена шрафираним троугловима, концентричним круговима и цик-цак мотивима од двојних уреза и мањих убода. Површина гривне је прекривена тамном, mrko-зеленом патином, а плитко урезан орнамент се делимично изгубио. На једној половини гривне површина је изрушена.

Објављено: Никитовић 1992-1993:24.

4. Гривна

Горњи Бранетићи

XIII-XI век старе ере

Пречник: 9,9 x 8,7 cm; тежина: 214,4 gr.

Бронза, ливење.

Музеј рудничко-таковског краја Горњи
Милановац, инв. бр. 2.

Гривна је готово идентична претходној.
Прекривена је тамно-зеленом патином
која је делимично оштетила површину.

5. Гривна

Горњи Бранетићи

XIII-XI век старе ере

Пречник: 8,4 x 9,6 cm; тежина: 106,7 gr.

Бронза, ливење.

Народни музеј Чачак, инв. бр. 1107.

Отворена бронзана гривна са равним крајевима,
сегментног пресека. Украшена је канелованим
и урезаним орнаментом по систему метопских
поља. На крајевима се са обе стране налазе
три вертикалне канелуре раздвојене са два
нарецкана ребра. Даље са обе стране постављена
су мања поља са канелованим украсом и
кратким зарезима. Централно поље одвојено
је са по две вертикалне канелуре и једним
нарецканим ребром. У средини гривне су два
ромба са тачком, оивичена са по три урезане
линије. У бочним пољима налази се по један,
двоствруко урезан, издужен троугао испуњен
вертикалним урезима. У слободном простору
налази се кратки низ тачкастих убода. Гривна је
прекривена сјајном тамно зеленом патином.

Објављено: Никитовић 1992-1993:24.

Најав из Горњих Бранетића припада
већ познатом облику гривни, које су
нађене у оставама типа Гучево-Барајево-
Јајчић.² Осим ових локалитета, оставе из
Обајгоре код Бајине Баште,³ Брајковићи
код Косјерића⁴ и остава Трилић код Уба⁵
садрже сличан материјал. Гривне овог типа
налажене су и шире, на подручјима Баната,
Трансильваније и југозападне Паноније.
Овакве оставе М. Гарашанин опредељује

² Fontes I 1975: Т. III сл. 2-3, Т. IV 1-8, Т. V 1-6, Т. VI сл. 1-4.

³ П. Медовић, 1973-1974: 175 и даље, Т. I-VI.

⁴ М. Зотовић, 1985: 67 и даље, Т. XVII.

⁵ Fontes I 1975: Т. XXIII-XXIV.

у хоризонт II, халштата A1.⁶ Аналогни материјал јавља се у хоризонту Cincu Suseni у Трансильванији, као и у хоризонту II Велико Набрђе у северној Хрватској, датован у период Br D-Ha A1.⁷

Што се тиче карактера налаза и чињенице да је у питању једнообразни материјал, највероватније да је ова остава или скривница или култна, где су гривне положене у процеп стене као заветни дар неком хтонском божанству.⁸

Литература:

Vinski-Gasparini K. 1983

Ostave sa područja kulture polja sa žarama,
Praistorija jugoslavenskih zemalja IV, Bronzano doba,
Sarajevo 1983: 647-667.

Garašanin M. 1983

Ostave perioda polja sa urnama u jugoistočnoj
Panoniji i severnoj Srbiji, *Praistorija jugoslavenskih
zemalja IV, Bronzano doba*, Sarajevo 1983: 685-699.

Zotović M. 1985

*Arheološki i etnički problemi bronzanog i gvozdenog
doba Zapadne Srbije*, Beograd 1985.

Медовић П. 1973-1974.

Остава бронзаних предмета из Обајгоре,
Старинар, н.с. XXIV-XXV, Београд 1973-1974:
175-181.

Никитовић Л. 1992-1993.

Депо бронзаних гривни из Горњих Бранетића,
Зборник радова Народног музеја, XXII-XXIII, Чачак
1992-1993: 23-26.

Petrescu Dimbovita M. 1977.

Depozite de bronzuri din Romania, Bucuresti 1977.

Fontes I 1975

Праисторијске оставе у Србији и Војводини,
Fontes I, Београд 1975.

⁶ M. Garašanin 1983: 685 и д.

⁷ M. Petrescu Dimbovita 1977: P1. 118 (Berzasca);

K. Vinski-Gasparini 1983: 647 и д.

⁸ M. Garašanin 1983: 685.

Остава из Рудника

Увод

Оставу металних предмета из Рудника пронашао је Јездимир Петровић на превоју између Брда на Блатини и Метаљке, а за Народни музеј у Београду откупљена је од Владимира Јасјуцинског 1932. године, за тадашњих седам стотина динара.¹ У тренутку налаза Петровић је један део оставе бацио, али је на инсистирање учитеља Момчила Радојевића накнадно покупио све налазе. На основу обавештења учитеља Радојевића знамо да су се поред металних предмета у остави налазиле и две ћилибарске перле, једна већих димензија дужине око 7 см и једна мања „са окцима”, које нису сачуване. Оставу су чинила 47 предмета од бронзе који су инвентарисани од броја 3265 до 3311 и број 808. Из оставе недостају предмети инвентарисани под следећим инвентарским бројевима: инв. бр. 3278 – фрагмент тестерице, инв. бр. 3305 – пет фрагмената бронзане жице округлог пресека, инв. бр. 3306 – фрагмент салталеона и инв. бр. 3308 – фрагмент предмета са делом цевчице.²

¹ Гараšанин Д. 1975: 90-93, Т. LXXVIII, Т. LXXIX.

² Инвентарска књига број 1 за праисторију Археолошког одељења Народног музеја у Београду. Остава припада Збирци гвозденог доба.

Садржај оставе из Рудника је био предмет интересовања у више наврата, у целини или појединачно, од стране већег броја аутора. Први помен ове оставе у археолошкој литератури потиче из 1951. године када Д. и М. Гараšанин оставу из Рудника уносе у попис археолошких налазишта у Србији, а исте године и Ф. Холсте публикује тринаест предмета из овог налаза.³ Први приказ целокупног садржаја оставе даје Д. Гараšанин 1954. године,⁴ а следећа етапа обраде овог материјала је публиковање у капиталном делу М. Гараšанина *Праисторија на тлу Србије*, 1973. године.⁵ У првој књизи *Праисторијске оставе у Србији и Војводини* из 1975. године оставу публикује Д. Гараšанин са нешто прецизнијом хронологијом у односу на публикацију из 1954. године,⁶ а у *Праисторији југословенских земаља* из 1983. године М. Гараšанин овај материјал третира у оквиру фазе прелазног периода из бронзаног у гвоздено доба.⁷ У оквиру серије публикација *Praehistorische Bronzefunde* Р. Васић појединачно публикује срп и иглу, а Е. Хардинг публикује део мача из рудничке оставе.⁸

³ Гараšанин Д., Гараšанин М. 1951: 60, Т. VI/b,c; Holste 1951, 11, Taf. 20/1-13.

⁴ Гараšанин Д. 1954: 29-31, Т. XVI;

⁵ Гараšанин М. 1973: Том II, 431, Т. 83.

⁶ Гараšанин Д. 1975: Оставе I, 90-93, Т. LXXVIII, LXXIX.

⁷ Гараšанин М. 1983: 695, Sl. 41/6.

⁸ Vasić 1994: 32, Taf. 15/196; Vasić 2003: 72, Taf. 27/444; Harding 1995: 90, Taf. 39/341.

Остава из Рудника не губи на актуелности иако је стручно опсервирана у више наврата и из различитих аспекта, али је ово прилика да се постојеће научне референце допуне квалитативно новим подацима, како техничким тако стручним, и да се кроз аналогије изврши стручна компарација са материјалом из других остава, како из Србије, тако и из земаља у окружењу.⁹ Током рада на овом тексту дошли смо до неколико нових података који битно мењају квалитет и структуру ове оставе у односу на раније интерпретације и остави дају једну нову димензију. Наиме анализом садржаја оставе успели смо да физички уклопимо дршку која је инвентарисана под бројем 3291 и опредељена као оков или дршка непознатог предмета са сечивом ножа које је раније састављено спајањем инвентарских бројева 3273 и 3293. Из материјала који је инвентарисан под редним бројем 3300 и опредељен као фрагменти бронзаног лима издвојили смо један фрагмент наруквице, један

деформисани комад лима који може представљати деформисани звонасти привезак, а остале делове бронзаног лима сврстали смо у украсну оплату појаса. Самим тим садржај оставе морао је бити редефинисан.¹⁰

Садржај оставе из Рудника класификовали смо у неколико категорија и то: оружје (пет предмета), алатке (деветнаест предмета), накит и украсни предмети (тринаест предмета), делови коњске опреме (два предмета) и налази опредељени у групу разно (пет предмета). По врсти налаза остава се састоји од: три копља, два фрагмента мача, две секире типа келт, једног ножа, једног српа, тринаест тестерица, једне алатке у облику шипке, једног чекића, пет наруквица, четири привеска, једне игле, шест фрагмената лима од оплате појаса, једног дугмета, три алке, две карике, једног деформисаног лима, једног остатка лива и три грумена аморфне бронзе. Сви предмети су рађени од бронзе техником ливења, ковања, урезивања, савијања и искуцавања. Само се за четири предмета условно може рећи да су сачувани у целости, док су сви остали или фрагментовани или

⁹ Остава је у целости публикована од стране Д. Гарашанин у два наврата, али без тежинских мера и аналогија, са каталогом у коме нису дате све димензије предмета и без анализе садржаја оставе. У наведеним публикацијама М. Гарашанина остава из Рудника је разматрана у оквиру ширег контекста везаног за проблеме хронологије прелазног периода, али с обзиром на врсту публикација и обиму проблематике коју третирају, није било могуће бавити се овом оставом у појединостима.

¹⁰ Посебну захвалност дугујем колеги Р. Васићу чије су конкретне сугестије биле од велике помоћи током обраде ове оставе.

представљају фрагменте.¹¹ Укупна тежина свих предмета из оставе износи 2008 gr.

Оставе прелазног периода – периодизација и класификација

У археолошком смислу оставе представљају концентрацију већег или мањег броја истоветних или различитих предмета депонованих на једном ужем простору. Јављају се у већој или мањој мери у временском интервалу од бронзаног доба до средњег века, а из периода праисторије најбројније и најзначајније оставе припадају прелазном периоду од бронзаног у гвоздено доба. У апсолутним датумима то је време од друге половине XIII до VIII века старе ере. Почетак овог периода поклапа се са значајним догађајима који су узбуркали велики део Европе и као рефлекс јављају се у писаним споменицима у Египту. Текст на трећем пилону египатског храма у Мединет Хабу помиње победу фараона Рамзеса III над такозваним поморским народима 1189. године старе ере, а један сличан напад забележен је 1229. године старе ере за владавине фараона Менерпаха.¹²

¹¹ У фрагментоване предмете определили смо оне чији је постотак очуваности преко 50%, а у фрагменте све оне предмети чија је очуваност испод овог процента.

Код већег броја фрагментованих предмета могуће је одредити врсту и тип.

¹² Гарашанин М. 1973: 401.

Археолошки су потврђена велика разарања у наведеном временском распону која су за последицу имала рушење микенске цивилизације, пад хетитског царства као и пропаст Троје VIIa која је поетски обрађена у Хомеровим спевовима. У грчкој традицији наведени догађаји се означавају као Дорска сеоба и представљају увод у врло немирна времена обележена честим разарањима и пљачком који ће трајати неколико векова. Велики број остава металних предмета у Средњој Европи и доњем Подунављу могу се тумачити као скривнице имовине закопане у време ратне опасности.¹³

На територији Србије регистровани су следећи типови остава:¹⁴

a. **Оставе скривнице**, које углавном садрже разноврстан инвентар целих или фрагментованих предмета хомогених у хронолошком смислу и представљају иметак који је склоњен усред ратне опасности.

b. **Оставе ливнице**, које садрже мањом предмете различите старости, а често и остатке топљеног метала спремног за прераду и могу представљати иметак шире заједнице.

¹³ Гарашанин М. 1973: 401;

¹⁴ Гарашанин М. 1973: 423; 1983: 685.

ц. **Вотивне оставе**, које најчешће садрже само једну врсту објекта и које представљају заветни дар неком божанству.¹⁵

Како би слика о овим археолошким целинама била јаснија неопходно је да се осврнемо на периодизацију гвозденог доба коју је за подручје Средње Европе урадио аустријски археолог Reinecke, а за наше просторе М. Гарађанин. За тему нашег рада најважнија је фаза обележена као Гвоздено доба I што одговара прелазном периоду од XIII до VIII века старе ере и културолошки се везује за период поља са урнама (Urnfelder). У средњоевропској периодизацији Гвоздено доба I одговара фази Bronze D-Hallstat A-B по Reinecke-y.¹⁶ У оквиру ове фазе хронолошки су дефинисана четири хоризонта остава, а остава из Рудника је опредељена у III хоризонт, што у апсолутним датумима одговара XI веку старе ере.¹⁷

Каталог

Списак скраћеница:

НМБ ЗГД – Народни музеј у Београду

– Збирка гвозденог доба

КМ I – Каталог метала 1

КМ II – Каталог метала 2

PBF – Prahistorische Bronzefunde

PJZ – Praistorija jugoslovenskih zemalja

1. Копље, Рудник

Очуване димензије: дужина – 19,4 см,

ширина сечива – 3,7 см,

ширина тулца – 2,1 см, тежина – 147 гр.

Бронза, ливење, очувана зелена племенита патина.
НМБ ЗГД инв. бр. 3265.

Врх копља са дужим делимично оштећеним сечивом у облику ловоровог листа и кратким тулцем који се продужава средином листа сужавајући се ка врху сечива у форми пластичног ребра. Сечиво је равномерно проширењено и за тулац се везује под правим углом. На цилиндричном делу тулца две мање кружне перфорације за фиксирање дрвеног носача. Дуж ивице листа сечива, целим обимом, изведен украс од плитко урезане двоструке линије.

Објављено: Holste 1951: 11, Т. 20/5;

Гарађанин Д. и М. 1951: 60, Т. VI/b; Гарађанин

Д. 1954: 29, Т. XVI/3; Гарађанин М. 1973: 431,

Т. 83; Гарађанин Д. 1975г: 91, Т. LXXVIII/9;

Garađanin M. 1983: 959, Sl. 41/8.

¹⁵ У последњих пар деценија појавили су се радови који на другачији начин третирају проблем остава, нарочито по питању типолошког разврставања, али и мотива њиховог формирања. Види: Јаџановић 1994.

¹⁶ Гарађанин М. 1973: 404;

¹⁷ Гарађанин М. 1973: 430-432, Т. 83; Garađanin M. 1983: 695, Sl. 41; Гарађанин М. 1994: XI, Табела I.

2. Копље, Рудник

Очуване димензије: дужина – 15,4 см, ширина сечива – 2,1 см, ширина тулца 2,3 см, тежина 73 гг.
Бронза, ливење, очувана тамномрка са траговима зелене племените патине.
НМБ ЗГД инв. бр. 3266.

Врх копља са листоликим, доста оштећеним сечивом које је дуже од тулца који се продужава средином сечива сужавајући се ка врху у форми пластичног ребра. На тулцу се налазе две кружне перфорације за фиксирање дрвеног носача. Кол кружног отвора тулца копље је украшено са две плитко урезане паралелне линије које су оивичене правилно урезаним плићим, укошеним, кратким линијама – мотив јелове границице.

Објављено: Гарашанин Д. и М. 1951: 60, Т. VI/b; Гарашанин Д. 1954: 29, Т. XVI/4; Гарашанин М. 1973: 431, Т. 83; Гарашанин Д. 1975г: 91, Т. LXXVIII/4; Garašanin M. 1983: 959, Sl. 41/7.

3. Копље, Рудник

Очуване димензије: дужина – 15,6 см, ширина сечива – 2,2 см, ширина тулца – 2,1 см, тежина – 53 гг.
Бронза, ливење, очувана зелена племенита патина.
НМБ ЗГД инв. бр. 3267.

Врх копља са делимично оштећеним дужим пламенастим сечивом и краћим преломљеним тулцем који се продужава средином листа сужавајући се ка врху сечива формирајући пластично ребро. Са обе стране овако формираног ребра изведенено је још по једно уže пластично ребро које се са централним спаја при врху сечива. У висини споја тулца и сечива постављене су две кружне перфорације за фиксирање дрвеног носача. Намерним ломом тулац преломљен на два дела.

Објављено: Holste 1951: 11, Т. 20/6; Гарашанин Д. и М. 1951: 60, Т. VI/b; Гарашанин Д. 1954: 29, Т. XVI/5; Гарашанин М. 1973: 431, Т. 83; Гарашанин Д. 1975г: 91, Т. LXXVIII/4; Garašanin M. 1983: 959, Sl. 41/7.

4. Мач, Рудник

Очуване димензије: дужина – 10,6 см, највећа ширина – 2,2 см, дебљина – 0,6 см, тежина – 45 гг.
Бронза, ливење, очувана зелена племенита патина.
НМБ ЗГД инв. бр. 3269.

Фрагмент врха мача шпицастог облика украшен урезивањем једне двоструке и једне плиће линије дуж сечива. На предмету видљиви трагови намерног лома.

Објављено: Гарашанин Д. и М. 1951: 60, Т. VI/b; Гарашанин Д. 1954: 29, Т. XVI/7; Гарашанин М.

1973: 431, Т. 83; Гарашанин Д. 1975г: 91, Т. LXXVIII/5.

5. Мач, Рудник

Очуване димензије: дужина – 3,1 см, ширина – 2,7 см, дебљина – 0,5 см, тежина – 20 gr.

Бронза, ливење, урезовање, очувана зелена племенита патина.

НМБ ЗГД инв. бр. 3268.

Фрагмент сечива мача са наглашеним ребром и украсом који је изведен од по једне шире и једне уже паралелне урезане плиће линије дуж ивица сечива. Видљиви трагови намерног лома.

Објављено: Гарашанин Д. и М. 1951: 60, Т. VI/c; Гарашанин Д. 1954: 29, Т. XVI/6; Гарашанин М. 1973: 431, Т. 83; Гарашанин Д. 1975г: 91, Т. LXXVIII/12; Harding 1995: 90, Taf. 39/341.

6. Секира, Рудник

Очуване димензије: висина – 9,7 см, пречник усадника – 2,6 см, дужина сечива – 3,9 см, тежина – 121 gr. Бронза, ливење, очувана тамномрка племенита патина.

НМБ ЗГД инв. бр. 3271.

Шупље ливена секира типа келт мањих димензија са лепезасто проширеном сечицом и елипсоидним, профилисаним и делимично оштећеним усадником. Испод усадника изведен украс од два паралелна хоризонтална пластична ребра. Испод украса, на обема чеоним странама налази се по једна кружна перфорација за фиксирање носача.

Објављено: Holste 1951: 11, Т. 20/2; Гарашанин Д. и М. 1951: 60, Т. VI/b; Гарашанин Д. 1954: 29, Т. XVI/2; Гарашанин М. 1973: 431, Т. 83; Гарашанин Д. 1975г: 91, Т. LXXVIII/2.

7. Секира, Рудник

Очуване димензије: висина – 13,1 см, пречник усадника – 3,5 см, ширнина сечива – 5,3 см, тежина – 331 gr. Бронза, ливење, очувана зелена племенита патина. НМБ ЗГД инв. бр. 3272.

Шупље ливена секира типа келт са лепезасто проширеном сечицом, елипсоидним усадником и пластичном полуокружном ушицом. Тело секире је осмоугаоног пресека. Горња зона усадника пластично наглашена. Испод усадника изведен украс у облику једног хоризонталног пластичног ребра. Обе бочне стране укraшene су са по три вертикална пластична ребра од којих је једно постављено вертикално по средини, а остала два лучно, пратећи линије чеоних страна. Вертикална ребра се у горњој зони спајају са хоризонталним ребром испод обода. Испод усадника, на делу ближе пластичној ушици, налази се једна већа кружна перфорација за фиксирање носача, а још две мање кружне перфорације изведене су на чеоним странама, ближе горњем делу секире. На ободу усадника видљива местимична оштећења од накнадног ковања. Секира је оштећена пукотином која спаја већу са мањом перфорацијом испод ушице.

Објављено: Holste 1951: 11, Т. 20/1; Гарашанин Д. и М. 1951: 60, Т. VI/b; Гарашанин Д. 1954: 29, Т. XVI/1; Гарашанин М. 1973: 431, Т. 83; Гарашанин Д. 1975г: 91, Т. LXXVIII/1; Garašanin M. 1983: 959, Sl. 41/6.

8. Нож, Рудник

Очуване димензије: дужина – 19,5 см, највећа ширина сечива – 2,1 см, дебљина сечива – 0,3 см, ширина дршке – 1,0 см, дебљина дршке – 0,5 см, ширина украса на дршци – 3,3 см, дебљина украса на дршцу – 0,8 см, тежина – 54 gr.

Бронза, ливење, очувана зелена племенита патина.
НМБ ЗГД инв. бр. 3273, 3291 и 3293.

Једнорезни нож састављен из три фрагмената са благо повијеним лучним једнорезним сечивом клинастог пресека и дршком која се завршава тро克拉ким украсом. Гледано са бочних страна дршка има форму крста са једним издуженим краком и три крака подједнаке дужине. Два сегмента украса постављена су под правим углом у односу на правац пружања сечива, а трећи прати линију краја дршке. Крстasti украс је заобљених површина и профилисаних, благо заобљених крајева. Дршка ножа је плочастог облика са јако профилисаним ивицама, које оштро при крају прелазе у ваљкасти облик којим почиње крстолики украс. Леђни део сечива је такође јаче профилисан. На делу где сечиво прелази у дршку изведна је једна мања кружна перфорација за фиксирање оплате, а на половини дршке налази се још једна која је накнадним оштећењем добила елипсоидну форму. Дуж сечива, ближе сечици, изведен је украс плићим канеловањем две паралелне уže канелуре, а при врху ножа, укосо у односу на сечицу, налази се украс од паралелних плићих канелура. На предмету су видљиви трагови намерног лома.

Објављено: Holste 1951: 11, Т. 20/8,9; Гарашанин Д. и М. 1951: 60, Т. VI/c; Гарашанин Д. 1954:

29, Т. XVI/9,28; Гарашанин М. 1973: 431, Т. 83;
Гарашанин Д. 1975г: 91,92, Т. LXXVIII/13, Т.
LXXIX/13.

9. Срп, Рудник

Очуване димензије: дужина сечива – 19,4 см,
дебљина сечива - 0,4 см, ширина дршке – 2,7 см,
дебљина дршке 0,4 см, тежина – 82 gr.
Бронза, ливење, очувана зелена племенита патина.
НМБ ЗГД инв. бр. 3274.

Лучно сечиво српа са језичком са видљивим траговима употребе. Горњи део сечива је задебљан и профилисан. Очуван је део дршке непосредно уз пластични језичак. Дршка је била украшена са три паралелна пластична ребра између којих је сачувана кружна перфорација за фиксирање оплате. Средишње ребро на дршици се лучно продужава ка језичку, а са друге стране такође лучно прелази у једва приметно ребро које се пружа према врху сечива. Лом је врло правилан, а на основу деформисаног дела почетка сечива у пределу прелома могуће је претпоставити да је предмет намерно преломљен.

Објављено: Гарашанин Д. и М. 1951: 60, Т. VI/b;
Гарашанин Д. 1954: 29, Т. XVI/8; Гарашанин
М. 1973: 431, Т. 83; Гарашанин Д. 1975г: 91, Т.
LXXVIII/8; Vasić 1994: 32, Таф. 15/196.

10. Тестерица, Рудник

Очуване димензије: дужина – 16,5 см,
максимална ширина – 2,8 см,
дебљина – до 0,2 см, тежина – 28 gr.
Бронза, ливење, ковање,
очувана зелена племенита патина.
НМБ ЗГД инв. бр. 3276.

3276

Фрагментована тестерица назубљена са обе стране, заобљена на једном крају док је други са правилним преломом. Цела дужина сечива је са једне стране ковањем угнута по средини чиме је на супротној страни добијено шире ребро.

Објављено: Гарашанин Д. и М. 1951: 60, Т. VI/c;
Гарашанин Д. 1954: 29, Т. XVI/10; Гарашанин
М. 1973: 431, Т. 83; Гарашанин Д. 1975г: 91, Т.
LXXIX/1.

11. Тестерица, Рудник

Очуване димензије: дужина – 16,9 см,
максимална ширина – 1,4 см,
дебљина – 0,1 см, тежина – 10 gr.
Бронза, ливење, ковање,
очувана зелена племенита патина.
НМБ ЗГД инв. бр. 3277.

3277

Тестерица назубљена са обе стране са стањеним предњим делом од употребе. Видљиви трагови ковања са обе стране.

Објављено: Гарашанин Д. и М. 1951: 60, Т. VI/c; Гарашанин Д. 1954: 29, Т. XVI/11; Гарашанин М. 1973: 431, Т. 83; Гарашанин Д. 1975г: 91, Т. LXXIX/8.

12. Тестерица, Рудник

Очуване димензије: дужина – 4,5 см, максимална ширина – 1,2 см, дебљина – 0,1 см, тежина – 3 gr.
Бронза, ливење, очувана зелена племенита патина.
НМБ ЗГД инв. бр. 3279.

Фрагмент тестерице назубљене са обе стране.

Објављено: Гарашанин Д. и М. 1951: 60, Т. VI/c; Гарашанин Д. 1954: 29, Т. XVI/12; Гарашанин М. 1973: 431, Т. 83; Гарашанин Д. 1975г: 91, Т. LXXIX/10.

13. Тестерица, Рудник

Очуване димензије: дужина – 5 см, максимална ширина – 1,5 см, дебљина – 0,1 см, тежина – 5 gr.
Бронза, ливење, очувана зелена племенита патина.
НМБ ЗГД инв. бр. 3280.

Фрагмент тестерице назубљене са обе стране и повијеним врхом који се шпицасто завршава.

Објављено: Гарашанин Д. и М. 1951: 60, Т. VI/c; Гарашанин Д. 1954: 29, Т. XVI/13; Гарашанин М. 1973: 431, Т. 83; Гарашанин Д. 1975г: 91, Т. LXXIX/22.

14. Тестерица, Рудник

Очуване димензије: дужина – 7,9 см, максимална ширина – 1 см, дебљина – 0,1 см, тежина – 3 gr.
Бронза, ливење, очувана зелена племенита патина.
НМБ ЗГД инв. бр. 3281.

Фрагмент тестерице са правилним преломом на једном и шпицастим завршетком на другом крају.

Објављено: Гарашанин Д. и М. 1951: 60, Т. VI/c; Гарашанин Д. 1954: 29, Т. XVI/14; Гарашанин М. 1973: 431, Т. 83; Гарашанин Д. 1975г: 91, Т. LXXIX/9.

15. Тестерица, Рудник

Очуване димензије: дужина – 16,8 см, максимална ширина – 1,9 см, дебљина – 0,2 см, тежина – 24 gr.
Бронза, ливење, ковање, очувана зелена племенита патина.
НМБ ЗГД инв. бр. 3282.

Тестерица назубљена са обе стране, нешто суженог и заобљеног врха. По средини, целом дужином сечива, ковањем изведено благо ребро.

Објављено: Гарашанин Д. и М. 1951: 60, Т. VI/c; Гарашанин Д. 1954: 30, Т. XVI/15; Гарашанин М. 1973: 431, Т. 83; Гарашанин Д. 1975г: 91, Т. LXXIX/2.

16. Тестерица, Рудник

Очуване димензије: дужина – 10,7 см, максимална ширина – 2 см, дебљина – 0,1 см, тежина – 12 gr.

Бронза, ливење, очувана зелена племенита патина.

НМБ ЗГД инв. бр. 3283.

3283.

Фрагмент тестерице назубљене са обе стране, обло завршеног једног краја и правилног прелома на другом крају.

Објављено: Гарашанин Д. и М. 1951: 60, Т. VI/c; Гарашанин Д. 1954: 30, Т. XVI/16; Гарашанин М. 1973: 431, Т. 83; Гарашанин Д. 1975г: 91, Т. LXXIX/4.

17. Тестерица, Рудник

Очуване димензије: дужина – 7,6 см, максимална ширина – 1,8 см, дебљина – 0,1 см, тежина – 9 gr.

Бронза, ливење, очувана зелена племенита патина. НМБ ЗГД инв. бр. 3284.

3284.

Фрагмент тестерице назубљене са обе стране, сужене у једном делу. На широј страни правilan прелом.

Објављено: Гарашанин Д. и М. 1951: 60, Т. VI/c; Гарашанин Д. 1954: 30, Т. XVI/17; Гарашанин М. 1973: 431, Т. 83; Гарашанин Д. 1975г: 92, Т. LXXIX/11.

18. Тестерица, Рудник

Очуване димензије: дужина – 5,6 см, максимална ширина – 1,8 см, дебљина – 0,1 см, тежина – 7 gr.

Бронза, ливење, очувана зелена племенита патина.

НМБ ЗГД инв. бр. 3285.

3285.

Фрагмент тестерице назубљене са обе стране, са правилним ломом на широј страни.

Објављено: Гарашанин Д. и М. 1951: 60, Т. VI/c; Гарашанин Д. 1954: 30, Т. XVI/18; Гарашанин М. 1973: 431, Т. 83; Гарашанин Д. 1975г: 92, Т. LXXIX/7.

19. Тестерица, Рудник

Очуване димензије: дужина – 7,9 см,
максимална ширина – 1,7 см, дебљина – 0,1 см,
тежина – 10 gr.
Бронза, ливење, очувана зелена племенита патина.
НМБ ЗГД инв. бр. 3286.

Фрагмент тестерице назубљен са обе стране,
суженог и заобљеног врха и правилног прелома
на другој страни.

Објављено: Гарашанин Д. и М. 1951: 60, Т. VI/c;
Гарашанин Д. 1954: 30, Т. XVI/19; Гарашанин
М. 1973: 431, Т. 83; Гарашанин Д. 1975г: 92, Т.
LXXIX/6.

20. Тестерица, Рудник

Очуване димензије: дужина – 11,9 см,
максимална ширина – 1,9 см, дебљина – 0,2 см,
тежина – 13 gr.

Бронза, ливење, ковање, очувана зелена
племенита патина.

НМБ ЗГД инв. бр. 3287.

Фрагмент тестерице са јако оштећеним
страницама. Један крај сужен и шпицаст, а
на другом крају уочљив правилан прелом.
Обе радне стране стањене ковањем тако да
средишњи део има облик равног ребра.

Објављено: Гарашанин Д. и М. 1951: 60, Т. VI/c;
Гарашанин Д. 1954: 30, Т. XVI/20; Гарашанин
М. 1973: 431, Т. 83; Гарашанин Д. 1975г: 92, Т.
LXXIX/5.

21. Тестерица, Рудник

Очуване димензије: дужина – 9,8 см,
максимална ширина – 1,8 см, дебљина – 0,2 см,
тежина – 11 gr.
Бронза, ливење, ковање, очувана зелена
племенита патина.
НМБ ЗГД инв. бр. 3288.

Фрагмент тестерице назубљен са обе стране,
сужен у једном делу и шпицасто завршен.
На другом крају правилан прелом. Са једне
странице налази се наглашено пластично ребро.

Објављено: Гарашанин Д. и М. 1951: 60, Т. VI/c;
Гарашанин Д. 1954: 30, Т. XVI/21; Гарашанин
М. 1973: 431, Т. 83; Гарашанин Д. 1975г: 92, Т.
LXXIX/3.

22. Тестерица, Рудник

Очуване димензије: дужина – 8,2 см,
максимална ширина – 1,2 см, дебљина – 0,1 см,
тежина – 5 gr.
Бронза, ливење, очувана зелена племенита патина.
НМБ ЗГД инв. бр. 3289.

Фрагмент тестерице дosta оштећених ивица
са обе стране.

Објављено: Гарашанин Д. и М. 1951: 60, Т. VI/c;
Гарашанин Д. 1954: 30, Т. XVI/22; Гарашанин
М. 1973: 431, Т. 83; Гарашанин Д. 1975г: 92, Т.
LXXIX/12.

23. Чекић, Рудник

Очуване димензије: висина – 6,6 см,
дужина радног дела – 2,5 см,
ширина радног дела – 1,7 см, тежина – 102 gr.
Бронза, ливење, очувана тамномрка
племенита патина.
НМБ ЗГД инв. бр. 3290.

Фрагментовани шупље ливени чекић коме
недостаје усадник. Тело чекића је издуженог
шестоугаоног пресека, са доњим делом
који је благо проширен. Радна површина је
правоугаоног облика, заобљене основе и углова.
На месту прелома видљиви су трагови удара.
Уз чекић су инвентарисана и два фрагмента
који су одбијени од њега и спајају се по старим
ломовима.

Објављено: Гарашанин Д. и М. 1951: 60, Т. VI/c;
Гарашанин Д. 1954: 31, Т. XVI/42; Гарашанин
М. 1973: 431, Т. 83; Гарашанин Д. 1975г: 93, Т.
LXXVIII/17.

24. Алатка, Рудник

Очуване димензије: дужина – 18,2 см,
дебљина горњег дела – 0,8 см,
дебљина доњег дела – 0,1 см, тежина – 52 gr.
Бронза, ливење, урезивање, ковање,
очувана зелена племенита патина.
НМБ ЗГД инв. бр. 3292.

Алатка или фрагмент алатке у облику
шипке четвртастог пресека која се на ширем
делу завршава заобљено, а на другом крају
постепеним сужавањем прелази у тању
плочасту форму правилно завршену.

На горњем ширем делу видљиви су трагови
украса од спонова урезаних плитких
паралелних и цик-цак линија које се пружају
целим обимом. Украс је негиран накнадним
ковањем и стиче се утисак да је овим чином
предмет кружног пресека добио квадратни
пресек. Сужени део, који је и благо деформисан,
вероватно је настао накнадним ковањем и
стањени крај је финално обрађен тако да
подсећа на спатулу или сечиво. Могуће је да
је овом секундарном интервенцијом предмет
(можда игла) добио потпуно другу намену.
Форма алатке највише подсећа на пробојац
или длето, али је могуће да је реч и о
медицинском инструменту.

Објављено: Holste 1951: 11, Т. 20/7; Гарашанин
Д. и М. 1951: 60, Т. VI/b; Гарашанин Д. 1954:
30, Т. XVI/27; Гарашанин М. 1973: 431, Т. 83;
Гарашанин Д. 1975г: 92, Т. LXXVIII/7.

25. Грифна, Рудник

Димензије грифне: већи пречник – 8 см, мањи пречник – 7,5 см, дебљина – 1,2 см, тежина 147 gr.

Бронза, ливење, очувана тамномрка племенита патина.

НМБ ЗГД инв. бр. 3295.

Масивна пуно ливена грифна кружног пресека са суженим и укрштеним крајевима.

Објављено: Гарашанин Д. и М. 1951: 60, Т. VI/c; Гарашанин Д. 1954: 30, Т. XVI/30; Гарашанин М. 1973: 431, Т. 83; Гарашанин Д. 1975г: 92, Т. LXXVIII/15.

26. Грифна, Рудник

Очуване димензије: пречник – 8,1 см, максимална ширина жице – 0,7 см, дебљина жице 0,3 см, тежина – 57 gr. Бронза, ливење, очувана зелена племенита патина. НМБ ЗГД инв. бр. 3296.

Грифна изведена од четири навоја спирално увијене жице овалног пресека чији се крајеви испицасто завршавају.

Објављено: Гарашанин Д. и М. 1951: 60, Т. VI/c; Гарашанин Д. 1954: 30, Т. XVI/29; Гарашанин М. 1973: 431, Т. 83; Гарашанин Д. 1975г: 92, Т. LXXVIII/16.

27. Фрагменти грифне, Рудник

Очуване димензије:

а) дужина – 3,2 см, ширина – 1,4 см, дебљина – 0,3 см, тежина – 5 gr;

б) дужина – 2,5 см, ширина – 1 см, дебљина – 0,3 см, тежина – 3 gr;

ц) дужина – 2,4 см, ширина – 1,5 см, дебљина – 0,3 см, тежина – 4 gr.

Бронза, ливење, урезивање, очувана тамномрка племенита патина.

НМБ ЗГД инв. бр. 3299.

Три фрагмента чунасте гривне отвореног типа, са израженим пластичним ребром дуж целе спољне стране. Најдужи фрагмент представља завршетак гривне, који је при крају сужен и украшен са седам паралелних плићих урезаних линија постављених попречно. У правцу темена гривне изведене су две урезане траке које стоје под правим углом у односу на попречне урезане линије и испуњене су урезаним косим плићим паралелним линијама. На другом фрагменту се уочава да се урезане траке постепено шире од крајева према темену гривне.

Објављено: Гарашанин Д. и М. 1951: 60, Т. VI/c; Гарашанин Д. 1954: 30, Т. XVI/34; Гарашанин М. 1973: 431, Т. 83; Гарашанин Д. 1975г: 92, Т. LXXIX/17.

28. Фрагменти гривне, Рудник
Очуване димензије: дужина – 5,2 см,
ширина – 1,1 см, дебљина – 0,3 см,
тежина – 13 gr.
Бронза, ливење, очувана зелена
племенита патина.
НМБ ЗГД инв. бр. 888.

Два фрагмента гривне сегментног пресека који се спајају, са проширеним крајем у облику печата.

Објављено: Гарашанин Д. и М. 1951: 60, Т. VI/c; Гарашанин Д. 1954: 30, Т. XVI/33; Гарашанин М. 1973: 431, Т. 83; Гарашанин Д. 1975г: 92, Т. LXXIX/19.

29. Фрагмент гривне, Рудник
Очуване димензије: дужина – 3,9 см,
ширина – 1,2 см, дебљина – 0,1 см,
тежина – 3 gr.
Бронза, ливење, очувана тамномрка
племенита патина.
НМБ ЗГД издвојено из инв. бр. 3300.
Предмет није инвентарисан.

Фрагмент гривне отвореног типа од
тање бронзане траке. Горња страна украшена
такним уздужним ребрима.
Није објављено.

30. Игла, Рудник
Очуване димензије: дужина – 5,6 см,
ширина главе – 1,2 см,
дебљина тела – 0,4 см, тежина – 9 gr.
Бронза, ливење, урезивање, очувана зелена
племенита патина.
НМБ ЗГД инв. бр. 3294.

Игла са заравњеном кугластом главом и фрагментованим деформисаним телом.
На доњем делу главе изведен украс од плићих хоризонталних урезаних линија.

Објављено: Holste 1951, 11, Т. 20/4; Гарашанин Д. и М. 1951: 60, Т. VI/c; Гарашанин Д. 1954: 30, Т. XVI/23; Гарашанин М. 1973: 431, Т. 83; Гарашанин Д. 1975г: 92, Т. LXXIX/14; Vasić 2003: 72, Taf. 27/444.

31. Привезак, Рудник

Очуване димензије: висина – 1,8 см,
ширина доњег дела – 1,9 см,
ширина горњег дела – 0,6 см, тежина – 4 gr.
Бронза, ливење, очувана зелена племенита патина.
НМБ ЗГД инв. бр. 3270.

Фрагментовани звонасти привезак, оштећен у горњој зони.

Објављено: Holste 1951: 11, Т. 20/13; Гарашанин Д. и М. 1951: 60, Т. VI/c; Гарашанин Д. 1954: 30, Т. XVI/40; Гарашанин М. 1973: 431, Т. 83; Гарашанин Д. 1975г: 93, Т. LXXIX/18.

32. Привезак, Рудник

Очуване димензије: пречник – 2,8 см,
дебљина жице – 0,2 см, тежина – 7 gr.
Бронза, ливење, очувана зелена
племенита патина.
НМБ ЗГД инв. бр. 3302.

Фрагмент наочарастог привеска кружне форме од спирално увијене жице кружног пресека.

Објављено: Гарашанин Д. и М. 1951: 60, Т. VI/c; Гарашанин Д. 1954: 30, Т. XVI/24; Гарашанин М. 1973: 431, Т. 83; Гарашанин Д. 1975г: 92, Т. LXXIX/27.

33. Привезак, Рудник

Очуване димензије: пречник – 3 см,
дебљина жице – 0,2 см, тежина – 7 gr.
Бронза, ливење, очувана зелена
племенита патина.

НМБ ЗГД инв. бр. 3303.

Фрагмент наочарастог привеска кружне форме
од спирално увијене жице кружног пресека.

Објављено: Holste 1951: 11, Т. 20/3; Гарашанин
Д. и М. 1951: 60, Т. VI/c; Гарашанин Д. 1954:
30, Т. XVI/25; Гарашанин М. 1973: 431, Т. 83;
Гарашанин Д. 1975г: 92, Т. LXXIX/16.

34. Привезак, Рудник

Очуване димензије: пречник – 4,1 см,
дебљина жице – 0,2 см, тежина – 10 gr.
Бронза, ливење, савијање,
очувана зелена племенита патина.
НМБ ЗГД инв. бр. 3304.

Фрагмент наочарастог привеска кружне,
деформисане форме од спирално увијене
жице кружног пресека.

Објављено: Гарашанин Д. и М. 1951: 60, Т. VI/c;
Гарашанин Д. 1954: 30, Т. XVI/26; Гарашанин
М. 1973: 431, Т. 83; Гарашанин Д. 1975г: 92, Т.
LXXIX/15.

35. Оплата појаса, Рудник

Димензије највећег очуваног фрагмента су:
дужина – 4,2 см, ширина – 6,6 см,
дебљина лима – 0,1 см,
укупна тежина свих фрагмената – 12 gr.
Бронза, ливење, искуцање, савијање, очувана
тамноморка племенита патина.
НМБ ЗГД инв. бр. 3300.

Шест фрагмената тањег бронзаног лима вероватно од оплате кожног појаса. Фрагменти су украсени техником искуцавања, а од орнамената сачувана су три кружна испупчења и паралелни жљебови. На највећем фрагменту очувана једна кружна перфорација за причвршћивање.

Објављено: Holste 1951: 11, Т. 20/11; Гарашанин Д. и М. 1951: 60, Т. VI/c; Гарашанин Д. 1954: 31, Т. XVI/43; Гарашанин М. 1973: 431, Т. 83; Гарашанин Д. 1975г: 92, Т. LXXIX/20,29,30.

36. Дугме, Рудник

Очуване димензије: пречник калоте – 1,3 см, висина – 0,7 см, тежина – 2 gr.
Бронза, ливење, очувана зелена племенита патина.
НМБ ЗГД инв. бр. 3307.

Фрагментовано калотасто дугме од тањег лима са петљом за везивање на унутрашњој страни.

Објављено: Гарашанин Д. и М. 1951: 60, Т. VI/c; Гарашанин Д. 1954: 30, Т. XVI/38; Гарашанин М. 1973: 431, Т. 83; Гарашанин Д. 1975г: 92, Т. LXXIX/25.

37. Фрагменти карике, Рудник

Очуване димензије: реконструисани пречник – 6,9 см, ширина траке – 0,6 см, дебљина – 0,3 см, тежина – 12 gr.
Бронза, ливење, очувана зелена племенита патина.
НМБ ЗГД инв. бр. 3297.

Три фрагмента карике ромбоидног пресека.

Објављено: Гарашанин Д. и М. 1951: 60, Т. VI/c; Гарашанин Д. 1954: 30, Т. XVI/32; Гарашанин М. 1973: 431, Т. 83; Гарашанин Д. 1975г: 92, Т. LXXVIII/10.

38. Фрагменти карице, Рудник

Очуване димензије: реконструисани пречник – 6,4 см, ширина траке – 0,7 см, дебљина – 0,3 см, тежина – 14 гр.

Бронза, ливење, очувана зелена племенита патина.

НМБ ЗГД инв. бр. 3298.

Три фрагмента карице ромбоидног пресека.

Објављено: Holste 1951: 11, Т. 20/12; Гарашанин Д. и М. 1951: 60, Т. VI/c; Гарашанин Д. 1954: 30, Т. XVI/31; Гарашанин М. 1973: 431, Т. 83; Гарашанин Д. 1975г: 92, Т. LXXVIII/14.

39. Алка или прстен, Рудник

Очуване димензије: пречник – 2 см, ширина жице – 0,4 см, дебљина – 0,3 см, тежина – 1 гр.

Бронза, ливење, очувана зелена племенита патина.

НМБ ЗГД инв. бр. 3309.

Кружна алка рађена од дебље жице ромбоидног пресека. Са спољне стране видљив прелом који сугерише да је алка део неког већег предмета или да је реч о прстену са изједна ливеном непокретном алком.

Објављено: Гарашанин Д. и М. 1951: 60, Т. VI/c; Гарашанин Д. 1954: 30, Т. XVI/35; Гарашанин М. 1973: 431, Т. 83; Гарашанин Д. 1975г: 92, Т. LXXIX/28.

40. Алка, Рудник

Очуване димензије: пречник – 1,8 см, ширина жице – 0,3 см, дебљина – 0,2 см, тежина – 1 гр.

Бронза, ливење, очувана зелена
племенита патина.
НМБ ЗГД инв. бр. 3310.

Кружна алка рађена од тање жице
ромбоидног пресека.

Објављено: Гарашанин Д. и М. 1951: 60, Т. VI/c;
Гарашанин Д. 1954: 30, Т. XVI/36; Гарашанин
М. 1973: 431, Т. 83; Гарашанин Д. 1975г: 92, Т.
LXXIX/26.

41. Алка, Рудник
Очуване димензије: пречник – 2,5 см,
ширина жице – 0,3 см,
дебљина – 0,3 см, тежина – 3 gr.
Бронза, ливење, очувана зелена
племенита патина.
НМБ ЗГД инв. бр. 3311.

Кружна алка са пребаченим крајевима, рађена
од тање жице ромбоидног пресека.

Објављено: Гарашанин Д. и М. 1951: 60, Т. VI/c;
Гарашанин Д. 1954: 30, Т. XVI/37; Гарашанин
М. 1973: 431, Т. 83; Гарашанин Д. 1975г: 92, Т.
LXXIX/24.

42. Лим, Рудник

Очуване димензије: дужина – 3,4 см,
ширина – 1,9 см, дебљина – 0,1 см, тежина – 1 gr.
Бронза, ливење, савијање, очувана зелена
племенита патина.
НМБ ЗГД издвојено из инв. бр. 3300.
Предмет није инвентарисан.

Деформисани комад лима сечен у форми траугла. Могуће да је реч о припремљеном материјалу за звонасти привезак или изливник. Није објављено.

43. Ливачки остатак, Рудник

Очуване димензије: дужина – 5,4 см, ширина – 1,7 см, дебљина – 0,3 см, тежина – 4 gr. Бронза, ливење, очувана зелена племенита патина. НМБ ЗГД инв. бр. 3301.

Фрагментовани предмет издуженог неправилног облика нејасне намене, вероватно остатак приликом ливења.

Објављено: Гарашанин Д. и М. 1951: 60, Т. VI/c; Гарашанин Д. 1954: 30, Т. XVI/41; Гарашанин М. 1973: 431, Т. 83; Гарашанин Д. 1975г: 93, Т. LXXVIII/11.

44. Сирова бронза, Рудник

Очуване димензије:

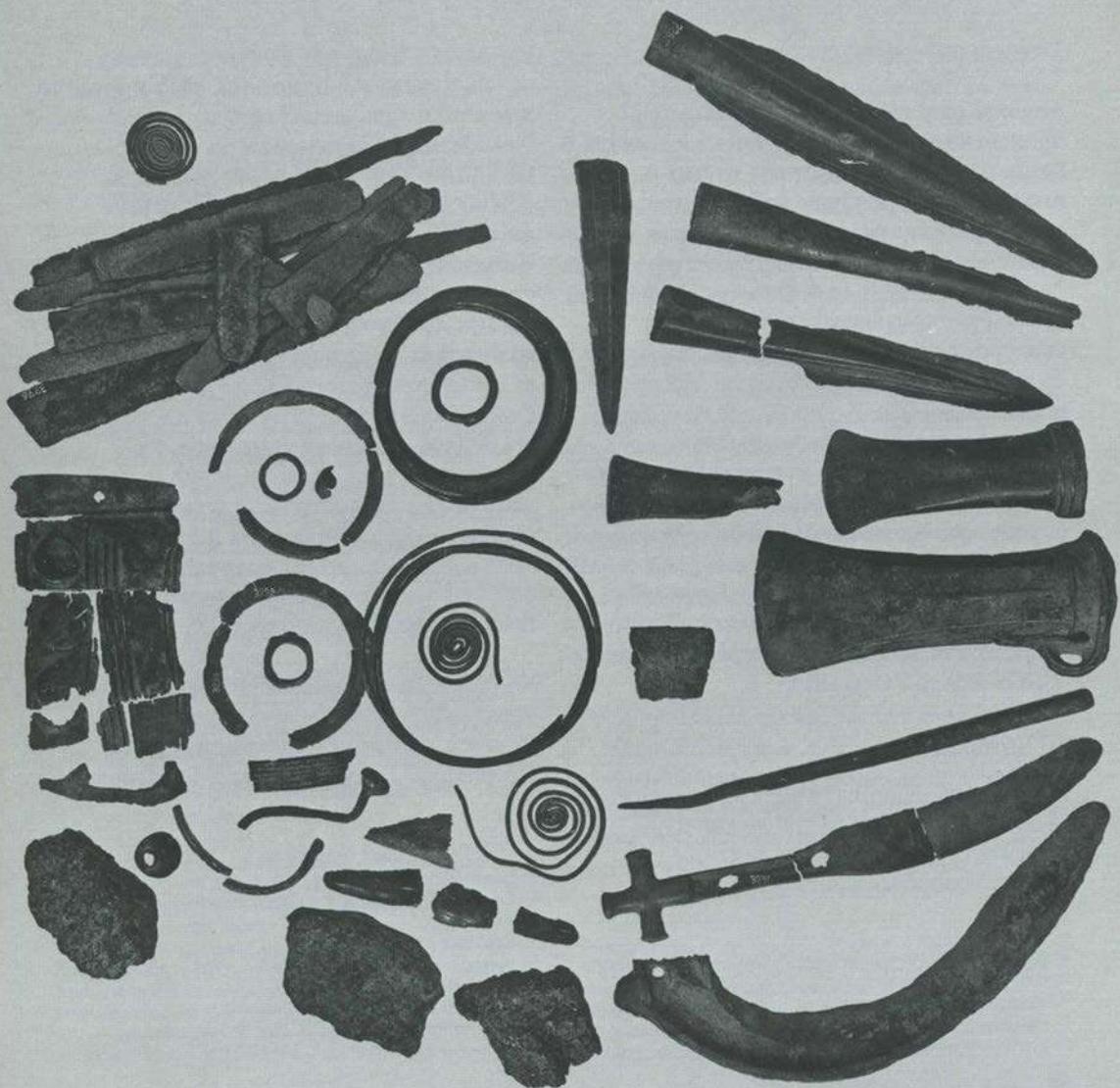
- а) дужина – 6,5 см, ширина – 4,1 см, дебљина – 1,2 см, тежина – 123 gr;
- б) дужина – 5,9 см, ширина – 3,6 см, дебљина – 2,1 см, тежина – 177 gr;

ц) дужина – 4,9 см, ширина – 3,1 см, дебљина – 3 см, тежина – 168 gr. Укупна тежина сва три фрагмента 468 gr. Бронза, ливење, очувана тамномрка са траговима зелене племените патине. НМБ ЗГД инв. бр. 3275, 3275a и 32756.

Три аморфна грумена сирове бронзе, такозване бронзане погаче.

Објављено: Гарашанин Д. 1954, 31, Т. XVI/45; Гарашанин М. 1973, 431, Т. 83; Гарашанин Д. 1975г, 93.

Типолошко – хронолошка анализа

Анализа различитих врста предмета пронађених у остави из Рудника и њихова компарација са предметима других остава има за циљ утврђивање хронолошког односа са оставама из Србије, Срема и источне Славоније, а истовремено да укаже на близост са оставама које чине суседне регионалне групе Urnenfelder културног комплекса у Банату, Трансданубији, североисточној Мађарској и Трансилванији. У оквиру ове анализе посебна пажња ће бити посвећена материјалу који је хронолошки осетљив за датовање оставе. За релативнохронолошко опредељење употребљавани су термини, односно периодизације које су предложили М. Гараšанин за Војводину и Србију,¹⁸ К. Вински-Гаспарини за Хрватску,¹⁹ А. Можолич за Мађарску²⁰ и М. Петреску-Дмбовица за Румунију.²¹

а. Оружје

У остави из Рудника оружје је заступљено са пет примерака и то три копља и два фрагмента мача. Копље са сечивом у облику ловоровог листа (1) пронађено

је у остави Бингула – Дивош,²² затим у остави Јаково – Економија Сава²³ и у нешто другачијој варијанти у остави Алун.²⁴ Иако је већи део инвентара у остави Јаково Економија опредељен у фазу На A2 на основу овог облика копља остава је датована у период На B1 по Reinecke-у. Чињеница да је остава из Јакова једна од ретких остава која је пронађена у оквиру насеља и да се на основу керамичког материјала може културолошки везати за позну фазу Културе поља са урнама.²⁵ Остава из Алуна је датована у период На B1 баш на основу копља облика ловоровог листа, мада Срејовић истиче да се не сме занемарити веза са старијим слојем то јест периодом На A2. Овај тип копља проналажен је како у широј егејској области, у Делфима и на Криту, тако и у Босни, Хрватској, Мађарској.²⁶

Копље са листоликим сечивом (2) је чест налаз у оставама прелазног периода и то: Бингула – Дивош,²⁷ Добринци,²⁸ Доњи Петровци,²⁹ Привина Глава,³⁰ Брестовик V.³¹

¹⁸ Гараšанин М. 1973: Том II, 431, Т. 83; Garašanin M. 1983: 695, Sl. 41/6.

¹⁹ Vinski-Gasparini 1973.

²⁰ Mozolic 1985.

²¹ Petrescu-Dimbovića 1977.

²² Vinski-Gasparini 1973: 177, T. 87/5.

²³ Tasić 1975: 30, T. XXIX/3.

²⁴ Срејовић 1975: 94, 96, T. LXXX/4.

²⁵ Tasić 1975: 34.

²⁶ Срејовић 1975: 96.

²⁷ Vinski-Gasparini 1973: 177, T. 87/2.

²⁸ Поповић 1994а: 9, T. VII/1.

²⁹ Поповић 1994б: 26, T. T. XXIV/6.

³⁰ Гараšанин Д. 1975г: 70, T. LXIV/12.

³¹ Гараšанин Д. 1975а: 14, T. XVII/3.

Овај тип се често јавља у оставама датованим у На A1, једино је у остави из Рудника датован у На A2.

Копље са пламенастим сечивом (3) је чест садржај остава у Подунављу. Аналогни примерци познати су из остава Марковац – Груњац³² у Банату као и Угриновци у Срему³³ и датују се у период На A1 и На A2.

Мачеви су заступљени са два фрагмента и то фрагмент врха мача биконкавног пресека са плитким жлебовима који прате облик сечива (4) и мањим фрагментом сечива истог пресека и украса (5).

Из оставе Пећинци познат је врх мача са слично деформисаним преломом,³⁴ а истом типу припадају и фрагменти мачева из оставе Велико Набрђе и Бродски Варош.³⁵ Други мањи фрагмент мача обрадио је Хардинг и констатује да овај облик сечива представља, уз мање варијетете, широко распрострањени тип који се често и у великом броју појављује у II хоризонту остава сремско-славонске регије.³⁶

³² Остава није публикована и недавно је обрађена као тема магистарског рада Д. Јовановића из Народног музеја у Вршцу. Захвљујем се колеги Д. Јовановићу на уступљеним подацима.

³³ Текст о остави из Угриноваца је у штампи. Захвљујем се колеги М. Игњатовићу из Музеја Града Београда на уступљеним подацима.

³⁴ Милошевић 1960: 156, Т. I/8.

³⁵ Vinski-Gasparini 1973: T. 45/6, T. 54/10.

³⁶ Harding 1995: 89-91, Taf. 39/341.

Аналогије налазимо у оставама Близовац, Велико Набрђе и Бродски Варош.³⁷

6. Алатке

У Рудничкој остави алатке су заступљене са укупно деветнаест примерака и то: две секире типа келт, нож, срп, чекић, алатка у облику игле и тринаест тестерица.

Келт са украсом од два хоризонтална ребра испод обода (6) сличан је келтовима из оставе Јаково – Економија Сава,³⁸ Марковац – Груњац³⁹ и Футог.⁴⁰

У Мађарској је овај тип секире познат из оставе Kemecse⁴¹ која је датована у хоризонт Kurd што одговара крају периода На A1. Аналогни примерци пронађени су и у трансильванијским оставама Suseni и Aluniš које припадају хоризонту Cincu-Suseni, односно, датују се у период На A1.⁴²

Други примерак секире је келт са ушицом (7). Карактеристика овог типа секире су вертикална пластична ребра на бочним странама и хоризонтално ребро испод усадника. У остави из Клења пронађен је већи број келтова који су укращени

³⁷ Vinski-Gasparini 1973: T. 35/2, T. 45/16, T. 54/9.

³⁸ Tasch 1975: 28, 29, T. XXVII/13, XXVIII/1.

³⁹ Јовановић 2009: није публиковано, 39, Т. 15/83.

⁴⁰ Borić 1997: 64, Т. IV/41,42, Т. V/53,54.

⁴¹ Mozsolics 1985: 36, T. 183/12

⁴² Petrescu-Dimbovića 1977: 82, 107, Pl. 114/2, Pl. 188/4.

вертикалним ребрима, а један од њих је сличан нашем примерку.⁴³ У Збирци гвозденог доба Народног музеја у Београду чува се идентична секира која је пронађена на локалитету Вртлог у селу Брестовику.⁴⁴ У остави из Тополнице нађен је сличан келт украшен вертикалним ребрима, али раскошније декорисан у горњој зони. Декорацију у виду једног или више хоризонталних ребара испод обода Б. Јовановић везује за маниризам који је својствен келтовима на завршетку позног бронзаног доба.⁴⁵ Остава из Тополнице датована је у фазу На A2-На B1, што би у апсолутним датумима одговарало X и IX веку старе ере.⁴⁶ Овај тип секире наложен је и у оставама у Румунији и то: Dumbrava, Gusterita II и Petroseni II.⁴⁷ У остави Konz у Немачкој пронађен је слично декорисан келт, а остава је опредељена у млађи период Urnenfelder културе.⁴⁸

Ножеви се често срећу у оставама прелазног периода, једноставног су облика и имају једну оштрицу чији врх може бити заобљен или шпицасто завршен. Директне аналогије за нож са крстастим украсом на дршици

(8) нисмо нашли и условно би то могао представљати нови тип ножа у оквиру до сада познатих типологија.⁴⁹ Нож лучно повијеног сечива и заобљеног врха као код нашег примерка нађен је у остави из Пећинаца,⁵⁰ као и у оставама Бродски Варош и Бошњаци.⁵¹ Из Трансилваније је познато слично сечиво ножа пронађено у остави Uioara de Sus⁵² која је датована у период На A1, а у Мађарској из оставе Pamuk⁵³ опредељеној у период Kurd.

Српови су најбројнији налази у оставама прелазног периода и њихова бројност посредно указује на повећан демографски раст. Наши примерак српа са језичком (9) опредељен је у тип Uioara 2 на основу типологије Р. Васића, који је обрадио све српове пронађене на територији Србије и Војводине.⁵⁴ Овај тип српа познат је из остава: Кличевац II – Помрлово,⁵⁵ Нове Бингуле,⁵⁶ Футога⁵⁷ и Бродски Варош.⁵⁸

⁴³ Јаџановић 1986: 151, Т. I сл. 4, Сл. 1.

⁴⁴ Вукмановић-Радојчић 1995, 88, сл. 155, инв. бр. 10518.

⁴⁵ Јовановић 1975: 83, TLXXIV/2.

⁴⁶ Јовановић 1975: 86.

⁴⁷ Petrescu-Dimboviță 1977: 93, Pl. 141/5; 95, Pl. 148/13; 102, Pl. 178/5.

⁴⁸ Kibbert 1984: 160, Taf. 57/755, Taf. 93D/9

⁴⁹ У овом раду је по први пут дефинисан нож са дршком јер је до сада дршка са крстастим украсом третирана одвојено од сечива. У припреми је опширија студија оставе из Рудника у којој ће бити изнети сви нови моменти до којих се дошло обрадом овог материјала.

⁵⁰ Милошевић 1960: 157, Т. V/3;

⁵¹ Vinski-Gasparini 1973: Т. 55/10; Т. 30/20.

⁵² Petrescu-Dimboviță 1977: 114, Pl. 243/20.

⁵³ Mozsolics 1985: 168, Т. 104/23.

⁵⁴ Vasić 1994: 32, Taf. 15/196.

⁵⁵ Јаџановић, Радојчић 2001: 70, Т. IV/1.

⁵⁶ Поповић 1975: 35, Т. XXXII/5.

⁵⁷ Борић 1997: 50, Т. VIII/158.

⁵⁸ Vinski-Gasparini 1973: 178, Т. 65/6; Т. 30/20.

У Трансильванији су најбројнији примерци из оставе Uioara de Sus,⁵⁹ а у Мађарској су налажени у оставама Keszohidegkut, Palotabozsok и Tab.⁶⁰ Мађарске оставе су опредељене у Kurd период.

У нашој остави тестерице представљају најбројнију врсту налаза (10-22), укупно тринест што целих, што фрагментованих примерака. Најчешће се јављају у оставама датованим у период Br D-Ha A1, ретко као усамљени примерци, обично у већем броју. Аналогне примерке налазимо у оставама: Клење,⁶¹ Пећинци,⁶² Футог где су пронађена 54 примерка⁶³ и Марковац – Груњац 96 примерака.⁶⁴ У Мађарској остави Marok откривено је 96 примерака,⁶⁵ у румунској остави Uioara de Sus 384 примерка.⁶⁶

Појава чекића (23) у остави из Рудника овај налаз сврстава у ред врло ретких. У до сада познатим оставама у Србији чекић је заступљен само са три примерка. Из оставе Кленовик је са кружном основом радног дела⁶⁷ и датован је у период Ha C.

⁵⁹ Petrescu-Dimbovića 1977: 114, Pl. 224-238.

⁶⁰ Mozsolics 1985: 137, T. 34/7,10; 166, T. 72/4; 199, T. 118/6.

⁶¹ Јаџановић 1986: 157, 158, T. I сл. 20, 21, 22, T. II сл. 4-16, Сл. 3.

⁶² Милошевић 1960: 157, T. IV/2-14

⁶³ Borić 1997: 65, T. VII

⁶⁴ Јовановић 2009: није публиковано, 49, T. 21-28.

⁶⁵ Mozsolics 1985: 148.

⁶⁶ Petrescu-Dimbovića 1977: 114.

⁶⁷ Јаџановић 1992: 77, T. XIX/13.

Други чекић је са овалним радним делом из оставе Марковац – Груњац која је датована у период Ha A1.⁶⁸ Најсличније примерке нашем чекићу налазимо у остави Lengyeltóti у Мађарској.⁶⁹ Директне аналогије чекићу из рудничке оставе нисмо нашли, али би се на основу типологије преузете од Д. Јовановића могао определити у тип IV.⁷⁰

Алатка (24) у облику длета или спатуле вероватно је секундарно изведена од веће игле, с обзиром да су делимично очувани трагови декорације који су већим делом негирани секундарним ковањем. За овај објекат нисмо нашли директне аналогије, али чињеница да је стањени део формиран у облику косог сечива сугерише да је можда реч о медицинском инструменту.

в. Накит и украсни предмети

У Рудничкој остави накит и украсни предмети су заступљени са укупно дванаест примерака и то: једне масивне гравије са пребаченим крајевима, једне гравије од спирално савијене жице, три фрагмента чунастте гравије, два фрагмената гравије са проширеним крајевима, једног фрагмената гравије са паралелним жљебовима, једне

⁶⁸ Јовановић 2009: није публиковано, 172, T. 18/116

⁶⁹ Hänsel A., Hänsel B. 1997: 155, 156.

⁷⁰ Јовановић 2009: Tabela 5.

игле, једног звонастог привеска, три фрагмента наочарастих привезака, шест фрагмената лима вероватно од оплате појаса и једно калотасто дугме.

Масивна гривна са пребаченим крајевима (25) неће бити разматрана у оквиру овог текста јер су све индиције да она хронолошки не припада овој остави и овај проблем ће детаљно бити елабориран накнадно, како смо и најавили у претходном делу текста.

Наруквици од спирално савијене жице (26) аналогна је наруквица из Шарбановца⁷¹ као и наруквица из оставе Шаренград – Башчине која је опредељена у II хоризонт остава што одговара периоду Br D-Ha A1.⁷²

Фрагменти чунасте гривне (27) декорисани урезаном орнаментиком су објекти који се релативно често срећу у оставама прелазног периода. Сличне фрагменте са попречно урезаном орнаментиком налазимо у оставама Пећинци,⁷³ а целе примерке у оставама Тополница⁷⁴ и Футог.⁷⁵

Два фрагмента гривне са проширеним крајевима (28) представљају тип наруквице која се често среће у оставама, али

најчешће у богато декорисаној варијанти са урезаном орнаментиком. Аналогије нашем примерку налазимо у остави из Гаја – излаз код Ковина⁷⁶ датованој у период Ha A-B и остави из Больетина која је датована у период Ha A2-B1.⁷⁷

Фрагмент гривне отвореног типа (29) укraшен уздужним хоризонталним ребрима сусрећемо у оставама Футог,⁷⁸ Кличевац II – Помрлово,⁷⁹ Пећинци⁸⁰ и Бродски Варош⁸¹ и припадају традицији Br D-Ha A периода.

Иглу са биконичном заравњеном главом (30) и хоризонталним урезаним украсом обрадио је Р. Васић у публикацији PBF заједно са свим осталим иглама пронађеним у централној Србији и Војводини.⁸² Ова врста објекта има двоструку намену: функционалу – за причвршћивање делова одеће и украсну. Јављају се у бројним варијантама и типолошки су разврстане у зависности од облика главе и тела. Аналогни примерци нашој игли су игле из оставе: Марковац

⁷¹ Holste 1951: 5, T. 4/3.

⁷² Vinski-Gasparini 1973: 185, T. 131/29.

⁷³ Милошевић 1960: 158, T. VI/9-13.

⁷⁴ Јовановић 1975: 83, T.LXXIV/6.

⁷⁵ Borić 1997: 69, T. XIII/234,235.

⁷⁶ Рашајски 1975: 59, T. LVI/9,14,15.

⁷⁷ Вукмановић, Радојчић 1995, 161, 162, сл. 320, 323.

⁷⁸ Borić 1997: 68, T. XIV/266.

⁷⁹ Јаџановић, Радојчић 2001: 77, T. XIV/6,8.

⁸⁰ Милошевић 1960: 158, T. VII/2-5.

⁸¹ Vinski-Gasparini 1973: 91, T. 59/41.

⁸² Vasić 2003: 72, Taf. 27/444.

- Груњац,⁸³ Футог⁸⁴ и Бошњаци.⁸⁵ Све ове оставе датоване су у II хоризонт остава, а временски се игле овог типа јављају од Br D до Ha A2 периода.

Звонолики привесци (31) представљају једно од обележја последњег хоризонта остава. Јављају се у оставама: Клење,⁸⁶ Привина Глава,⁸⁷ Велико Набрђе и Бродски Варош.⁸⁸ Наочарасти привесци (32, 33, 34) јављају се током целог бронзаног и почетком гвозденог доба. Током времена нису претрпели неке битније промене па су хронолошки мање осетљиви. Као фрагментоване или целе налазимо их у оставама: Пећинци,⁸⁹ Футог⁹⁰ и Бингула Дивош.⁹¹

Фрагменте бронзаног лима украшене искуцањем (35) определили смо у оплату кожног појаса или ремена, мада није искључено да је реч о деловима посуде? Слично декорисана трака позната је из оставе Obava⁹² из Украјине која је датована у фазу Lazy I што одговара фази Ha A1.⁹³

⁸³ Vasić 2003: 72, Taf. 27/431.

⁸⁴ Borić 1997: 55, T. XV/282, 283.

⁸⁵ Vinski-Gasparini 1973: 82, T. 30A/13.

⁸⁶ Јаџановић 1986: 171, T. II/25.

⁸⁷ Гарашанин, Д. 1975b: 70, T. LXV/6

⁸⁸ Vinski-Gasparini 1973: T. 44/26; T. 52/52,53.

⁸⁹ Милошевић 1960: 158, T. VI/4.

⁹⁰ Borić 1997: 52, T. XII/217-222.

⁹¹ Vinski-Gasparini 1973: T. 86/23,24,25.

⁹² Kobil 2000: 90, Taf. 62B/12.

⁹³ Kobil 2000: 15, 104, 105.

г. Делови кола или коњске опреме

Једина два објекта која би се условно могла определити у категорију делова кола или коњске опреме су фрагменти двеју карика (37 и 38). Налазимо их у оставама: Футог⁹⁴ и Бродски Варош,⁹⁵ а у Мађарској су сличне карике у већем броју налажене у оставама Gyermely хоризонта који одговара периоду Ha A2.⁹⁶ Многи од ових налаза неретко се тумаче као гривне или наруквице.

У групу предмета условно опређењених у разно налазе се две мање кружне алке и једна већа алка са пребаченим крајевима (39, 40, 41) мада се могу сврстати и у претходну категорију. Затворена кружна алка (39) на којој су видљиви трагови лома указује да је можда реч о прстену са изједна ливеном непокретном алком. Овакви објекти познати су из оставе Сечањ.⁹⁷

Остатак од ливења, такозвани ливачки зарубац (43), познат је из оставе Брестовик 1 у којој је пронађено пет комада бронзаног лива, а остава је датована у период Ha A1.⁹⁸

Аморфни груменови сирове ливачке бронзе (44) такозване бронзане погаче су

⁹⁴ Borić 1997: 51, 52, T. X/193-208.

⁹⁵ Vinski-Gasparini 1973: T. 57/42.

⁹⁶ Mozsolics 1985: 63, 64.

⁹⁷ Гарашанин М. 1973: 431, T. 86/1.

⁹⁸ Вукмановић, Радојић 1995: 122, сл. 225-229.

објекти који више говоре о карактеру саме оставе, али хронолошки нису осетљиви. Јављају се у оставама II хоризонта које се датују у период Br D – На A1. Налазимо их у оставама: Футог,⁹⁹ Бизовац,¹⁰⁰ Оток Привлака.¹⁰¹ Велика количина сирове бронзе – 262 комада – пронађена је у румунској остави Dipsa.¹⁰²

Закључна разматрања

Сама чињеница да остава из Рудника представља једну од три оставе из III хоризонта остава прелазног периода довољно говори о томе колико је проблем овог хоризонта актуелан, ако се зна да је до сад на простору Србије откривено преко 130 остава. По М. Гарашанину III хоризонту припадају још и оставе из Сечња и Футога, али је публиковањем оставе Футог ово мишљење оспорено и она је опредељена у II хоризонт остава.¹⁰³ Сви аутори који су разматрали проблем остава истичу да је дефиниција III хоризонта врло проблематична зато што је у оставама већински заступљен материјал старијег периода, а да су референце за датовање у млађи период најчешће представљене само са по једним или два примерка.

⁹⁹ Borić 1997: 59, T. XVII/382,383, 384.

¹⁰⁰ Vinski-Gasparini 1973: 178.

¹⁰¹ Vinski-Gasparini 1973: 182.

¹⁰² Ciugudean, Luca, Georgescu 2006: 123-148, Pl. LV-LXXX.

¹⁰³ Borić 1997: 71.

Током анализе смо показали да највећи број предмета у остави хронолошки припада старијем периоду (Hallstat A1), који временски одговара II хоризонту остава, а да је кључна референца за такозвано ниско датовање ове оставе копље у облику ловоровог листа.¹⁰⁴ Истоветна ситуација је и са другим оставама у којима је проналажен овај тип копља, као што је остава Јаково – Економија Сава,¹⁰⁵ где је појединачни налаз млађег периода по правилу наметнуо ниже датовање иако је већина налаза хронолошки старија. Истоветно копље пронађено је у остави Бингула – Дивош, али је ова остава датована у II хоризонт, јер се К. Вински-Гаспарини определила да је датује на основу већег броја налаза који припадају старијем периоду и потенцира да се копља овог облика јављају и раније и да није реч о појави нових облика, већ о модификацији и даљем развоју оних већ постојећих.¹⁰⁶ Сличну констатацију износи и М. Гарашанин: „Издвајање инвентара остава III хоризонта од претходне епохе често је мање оштро, што нарочито важи за оставу Рудник која садржи знатан број елемената типичних за претходну епоху, али и карактеристично копље листастог облика, које иако типично за хоризонт III периода

¹⁰⁴ Гарашанин 1973: 431.

¹⁰⁵ Taciu 1975.

¹⁰⁶ Vinski-Gasparini 1973: 136.

На А2 није непознато ни у претходној епохи”.¹⁰⁷

Питање карактера оставе за сада ћемо оставити отвореним јер су све индиције да није реч о ливачкој остави, као што је до сада третирана. У прилог овој тези говори податак да су у великом проценту на материјалу из ове оставе констатовани намерни ломови што упућује да је можда реч о остави вотивног карактера.

У претходном делу текста смо најавили да је у припреми обимнија студија о овој остави у којој би сви поменути проблеми били елаборирани много опширије.

Мишљења смо да је у досадашњим радовима остава прецизно датована у период На А2 – На В1, што одговара времену XI-X века старе ере при чему уска повезаност са II хоризонтом указује на сразмерно ран датум у овом оквиру.¹⁰⁸ Трећи хоризонт остава хронолошки би био паралелан хоризонту Jupalnic-Turia у Трансилванији,¹⁰⁹ а мали број остава овог хоризонта не пружа никакве могућности ближе историјске интерпретације.¹¹⁰

¹⁰⁷ Garašanin M. 1983: стр. 695.

¹⁰⁸ Гараšанин М. 1973: 432.

¹⁰⁹ Гараšанин М. 1994: XII.

¹¹⁰ Garašanin M. 1983, 699.

Литература:

Борић, Д. 1997

Остава касног бронзаног доба из Футога, *Рад Музеја Војводине* 39, Нови Сад 1997, 41-92.

Васић, Р. 1974

Нека питања хронологије старијег гвозденог доба северног Балкана, *Старинар* н.с., XXII-1971, Београд 1974, 35-52.

Vasić, R. 1994

Die Sicheln in Zentralbalkan (Vojvodina, Serbien, Kosovo und Mazedonien), PBF, Abteilung XVIII, Band 5, Stuttgart 1994.

Vasić, R. 2003

Die Nadeln in Zentralbalkan (Vojvodina, Serbien, Kosovo und Makedonien), PBF, Abteilung XIII, Band 11, Stuttgart 2003.

Vinski-Gasparini K. 1973

Kultura polja sa žarama u sjevernoj Hrvatskoj, Zadar 1973.

Вукмановић, М.- Радојчић, Н. 1995

Каталог метала II, Праисторија III, Народни музеј, Београд 1995.

Гарашанин, Д. 1954

Каталог метала I, Праисторија I, Народни музеј, Београд 1954.

Гарашанин, Д. 1975a

Остава из Брестовика V, *Праисторијске оставе у Србији и Војводини I* – Fontes I, САНУ, Београд 1975, 14-15.

Гарашанин, Д. 1975б

Остава из Новог Костолца II, *Праисторијске оставе у Србији и Војводини I* – Fontes II, САНУ, Београд 1975, 15-17.

Гарашанин, Д. 1975в

Остава из Привине Главе, *Праисторијске оставе у Србији и Војводини I* – Fontes I, САНУ, Београд 1975, 68-72.

Гарашанин, Д. 1975г

Остава из Рудника, *Праисторијске оставе у Србији и Војводини I* – Fontes II, САНУ, Београд 1975, 90-93.

Гарашанин, М. 1973

Праисторија на тлу Србије, II том, Београд 1973.

Garašanin, M. 1983

Ostave perioda polja sa urnama u jugoistočnoj Panoniji i severnoj Srbiji, u PJZ IV *Bronzano doba*, Sarajevo 1983, 685-704.

Гарашанин, М. 1994,

Предговор у *Праисторијске оставе у Србији и Војводини II* – Fontes II, САНУ, Београд 1994, IX-XVI.

Гарашанин, Д. Гарашанин, М. 1951,

Археолошка налазишта на тлу Србије, Београд 1951.

Јаџановић, Д. 1986

Праисторијска остава бронзаних предмета из села Клења код Голупца, *Старинар* н.с. XXXVII, Београд 1986, 151-173.

Јаџановић, Д. 1992

Нови налази остава касног бронзаног доба

и раног гвозденог доба у околини Пожаревца,
Гласник САД 8, Београд 1992, 64-91.

Јаџановић, Д. 1994

Метални налази у српском Подунављу на прелазу
бронзаног у гвоздено доба, у *Културе гвозденог
добра југословенског Подунавља* (ур. Н. Тасић)
Београд 1994, 51-61.

Јаџановић, Д., Радојчић, Н. 2001

Праисторијске оставе металних предмета
Кличевац II – Помрлово, *Viminacium 12*, Зборник
радова Народног музеја Пожаревац, Пожаревац
2001, 67-108.

Јовановић, Б. 1975

Бронзана остава из Тополнице, *Праисторијске
оставе у Србији и Војводини I – Fontes I*,
САНУ, Београд 1975, 81-86.

Jovanović, D. 2009

Ostava bronzanih predmeta Markovac – Grunjac i
druge ostave kasnog bronzanog doba iz vršačkog kraja,
Magistarski rad, u pripremi za štampu, Beograd 2009.

Kibbert K. 1984

Die Äxte und Beile im mittleren Westdeutschland II,
PBF, Abteilung IX, 13. Band, München 1984.

Kobal J. 2000

Bronzezeitliche Depotfunde aus Transkarpatien
(Ukraine), *PBF* Abteilung XX,
4. Band, Stuttgart 2000.

Милошевић, П. 1960

Бронзана остава из Пећинаца, *Рад војвођанских
музеја 9*, Нови Сад 1960, 156-175.

Mozsolics, A. 1985

Bronzefunde aus Ungarn, *Depotfundhorizonte vom
Aranyos, Kurd und Gyermely*, Budapest 1985.

Novotna, M. 1970

Die Äxte und Beile in der Slowakei, *PBF*, Abteilung IX,
Band 3, München 1970.

Petrescu-Dîmbovița M. 1977

Depozitele de Bronzuri din Romania, București 1977.

Поповић Д. 1975

Остава из Нове Бингуле, *Праисторијске оставе у
Србији и Војводини I – Fontes I*,
САНУ, Београд 1975, 34-43.

Поповић Д. 1994a

Остава из Добринца, *Праисторијске оставе у
Србији и Војводини I – Fontes II*,
САНУ, Београд 1994, 8-25.

Поповић Д. 1994б

Остава из Доњих Петроваца, *Праисторијске
оставе у Србији и Војводини I – Fontes II*,
САНУ, Београд 1994, 25-35.

Рашајски, Р. 1975

Остава Гај – излаз код Ковина, *Праисторијске
оставе у Србији и Војводини I – Fontes I*,
САНУ, Београд 1975, 52-60.

Срејовић, Д. 1975

Остава из Алуна, *Праисторијске оставе у Србији и
Војводини I – Fontes I*, САНУ, Београд 1975, 93-96.

Стојић, М., Јоцић, М. 2006

Ниш – Културна стратиграфија праисторијских
локалитета у нишкој регији, *Археолошка грађа
Србије*, Београд-Ниш 2006.

Стојић, М., Јаџановић, Д. 2008
Пожаревац – Културна стратиграфија
праисторијских локалитета у Браничеву,
Археолошка грађа Србије,
Београд – Пожаревац, 2008.

Тасић, Н. 1975
Бронзана остава из Јакова (Економија Сава),
Праисторијске оставе у Србији и Војводини I
– *Fontes I*, САНУ, Београд 1975, 27-34.

Тасић, Н. 1983
*Југословенско Подунавље од индоевропске сеобе до
продора Скита*, Нови Сад – Београд, 1983.

Тодоровић, Ј. 1971
Каталог праисторијских металних предмета,
Каталог III, Музеј града Београда, Београд 1971.

Hänsel A., Hänsel B. 1997,
Gaben an Die Götter – Schätze der Bronzezeit Europas,
Bestandskataloge, Band 4, Berlin 1997.

Harding A. 1995
Die Schwerter im ehemaligen Jugoslawien, PBF,
Abteilung IV, Band 14, Stuttgart 1995.

Holste F. 1951
Hortfunde Südosteuropas, Marburg/Lahn, 1951.

Ciugudean, H., Luca, S.A., Georgescu, A. 2006
*Depozitul de bronzuri de la Dipsa – The bronze hoard
from Dipsa*, Bibliotheca Brukenthal V, Sibiu 2006.

Čović, B. 1987
Glasinačka kultura, *PJZ V, Željezno doba*, Sarajevo
1987, 575-643.

ОСТАВЕ РУДНИЧКО-ТАКОВСКОГ КРАЈА

1. ПРАИСТОРИЈА

Остава бронзаних гривни из Горњих Бранетића

Остава из Рудника

Издавач:

Музеј рудничко-таковског краја, Горњи Милановац
Народни музеј у Београду

За издаваче:

Борисав Челиковић
Татјана Ћвјетићанин

Аутори поставке:

Аца Ђорђевић

Весна Радић

Ана Џицовић

Техничка реализација поставке:

Гордан Богојевић

Аутори текста:

Аца Ђорђевић, Народни музеј у Београду

Лидија Никитовић, Народни музеј Чачак

Ана Џицовић, Музеј рудничко-таковског краја

Конзервација оставе из Горњих Бранетића:

Љиљана Протић

Графичка опрема:

Вељко Тројанчевић

Аутори фотографија:

Аца Ђорђевић

Марко Бојовић

Саша Савовић

Дигитална обрада фотографија:

Небојша Борић

Штампа: Codex Print, Gornji Milanovac

Тираж: 500

ISBN: 978-87-7269-100-9

СИР - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

069 . 51 : 904 (497 . 11) (083 . 824)

903 - 034 "63" (497 . 11) (083 . 824)

902 . 01 (497 . 11)

ОСТАВЕ рудничко-таковског краја : Галерија
Музеја рудничко-таковског краја, Горњи Милановац,
15. април - 15. мај 2009. 1, Праисторија / [аутори фотографија
Аца Ђорђевић, Марко Бојовић, Саша Савовић]. - Београд :
Народни музеј ; Горњи Милановац : Музеј рудничко-таковског
краја, 2009 (Горњи Милановац : Codex Print). - 38 стр. :
илустр. ; 16 x 16 cm

Тираж 500. - Напомене и библиографске референце уз текст.

- Библиографије : стр. 6, 36-38. - Садржај с насл. стр. :

Остава бронзаних гривни из Горњих Бранетића / Лидија
Никитовић, Ана Џицовић. Остава из Рудника / Аца Ђорђевић.

ISBN 978-87-7269-100-9 (НМ)

а) Народни музеј (Београд) - Збирке - Изложбени каталоги

б) Метални предмети - Рудничко-таковски крај - Праисторија

- Изложбени каталоги

с) Археолошке оставе - Рудничко-таковски крај

COBISS.SR-ID 157871372

